

УДК: 378.22.012/.015.3-025.13:63

ОБГРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АГРОНОМІВ-ДОСЛІДНИКІВ

© О. В. Ткаченко

У статті на основі аналізу нормативних та науково-педагогічних джерел охарактеризовано компоненти моделі професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників, що дозволили змодельовати логіко-послідовний процес зазначеної підготовки, більш докладно розширили уявлення про можливості системи агрономічної освіти та визначили дієві вектори саме в контексті професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників. Запропоновано варіант практичної реалізації професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників у межах чинного нормативно-правового забезпечення

Ключові слова: модель, професійно-педагогічна підготовка, агроном-дослідник, компоненти моделі, аграрний вищий навчальний заклад

The system of Ukrainian higher education system at its reformation needs the training of professionally and socially mobile specialist, who has the deep professional knowledge, economic and legal one, is able to the social creativity, self-improvement, is ready to the work at the different forms of labor organization, labor and production conditions under the competition in own direction. That is why the problem of training of agronomists-researchers to the future professional-pedagogical activity is an important subject of this study too. But the high level of professional training of the future specialists is impossible without the proper teaching model.

To solve this problem it was offered the model of process of professional training of agronomists-researchers. At the same time the aim of research is to separate and characterize the components of aforesaid model.

Arguing the model of professional-pedagogical training of agronomists-researchers in agrarian universities there was carried out the modeling of studied process on the base of practically oriented approach that favored the understanding of the main theoretical, methodological and methodical positions of professional-pedagogical training of agronomists-researchers in agrarian HEI. Determination and structurization of the components (aim, organizational-pedagogical conditions, didactic complex, professional-pedagogical competences of agronomists-researchers) of the model allowed model the logically successive process of professional-pedagogical training of agronomists-researchers in the system of staged agrarian education. The grounding of the components of the model widened the deeper understanding of the possibilities of agrarian education and determined the activity vectors just in the context of professional-pedagogical training of agronomists-researchers.

The approximation of elaborated model to the requirements of modern agrarian education gave the possibility to offer the variant of practical realization of professional-pedagogical training of agronomists-researchers within the existent legal support.

The grounding of the model of professional-pedagogical training of agronomists-researchers in agrarian universities logically puts the question about determination of criteria and levels of correspondent training

Keywords: model, professional-pedagogical training, agronomist-researcher, components of the model, agrarian higher educational institution

1. Вступ

Підготовка майбутніх агрономів-дослідників сьогодні є одним із найважливіших факторів розвитку українського суспільства, на який одночасно впливають історичні, соціально-економічні, політичні та суспільні зміни в нашій державі. Закон України «Про вищу освіту» (2014) підтверджує необхідність реформування системи вищої освіти та потребує підготовку фахівця, який матиме глибокі професійні знання, володітиме економічними і правовими знаннями, здатен до соціальної творчості, самовдосконалення, готовий до роботи при різних формах організації праці, умовах праці та виробництва в умовах конкуренції, а саме бути професійно і соціально мобільним фахівцем свого напрямку». Тому, проблема підготовки агрономів-дослідників до майбутньої професійно-педагогічної діяльності набуває ще більшої актуальності. Проте досягнення високого професійного рівня підготовки неможливо без вчення відповідної моделі.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналіз наукової, психолого-педагогічної літератури дає підстави стверджувати про високу популярність методу моделювання в контексті реалізації досліджень, пов'язаних із теорією і методикою професійної освіти. Так, значущим для нашого дослідження є тлумачення поняття «модель», наведене у словнику «Професійна освіта» за загальною редакцією Н. Г. Ничкало, а саме: «Модель – це схема для пояснення якогось явища або процесу» [1].

Обгрунтовуючи методологічні поради молодим науковцям, С. У. Гончаренко зазначає, що «...під моделлю слід розуміти штучну систему елементів, яка з певною точністю відображає деякі властивості, сторони, зв'язки об'єкта, що досліджується» [2].

Узагальнимо аналіз сутності поняття «модель» визначенням, що запропоноване Ю. П. Сурміним: «Модель – у широкому розумінні: образ (у тому числі умовний або уявний – зображення, опис-схема, креслення, графік, план, карта тощо) або прообраз

(зразок) якого-небудь об'єкта або система об'єктів (оригіналу моделі), що використовується за певних умов як їх заміщення або представник» [3].

Досліджуючи проблему професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників, проаналізовано науковий доробок вітчизняних та зарубіжних учених-педагогів [1–6] та ін. щодо значущості методу моделювання в контексті дослідження проблем сучасної аграрної освіти.

3. Мета та задачі дослідження

Враховуючи вище зазначене та будуючи модель процесу професійно-педагогічної підготовки майбутніх агрономів-дослідників, ми поставили за мету виокремити і охарактеризувати її компоненти.

Досягнення мети обумовило виконання таких основних завдань: провести моделювання досліджуваного процесу на основі практико орієнтованого підходу; визначитись із структуруванням компонентів моделі професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників у системі ступеневої аграрної освіти та обґрунтувати змістове наповнення компонентів зазначеної моделі.

4. Обґрунтування структурування компонентів моделі професійно-педагогічної підготовки майбутніх агрономів-дослідників

Отож, створюючи модель професійно-педагогічної підготовки майбутніх агрономів-дослідників, проведено обґрунтування регламентуючих складових зазначеної підготовки в аграрних ВНЗ, що логічно зумовило детальний аналіз основних компонентів запропонованої нами моделі. Першим компонентом моделі розглянемо мету професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників в аграрних вищих навчальних закладах.

До специфіки професійно-педагогічної діяльності метою підготовки нами визначено оволодіння агрономами-дослідниками специфічними професійно-педагогічними знаннями, уміннями й навичками в межах галузевої агрономічної освіти.

Аналіз наукових видань із проблем професійної освіти дає підстави стверджувати про високий інтерес дослідників до комплексу відповідних знань, умінь і навичок. Так, наприклад, визначаючи основні категорії педагогічної системи в професійно-технічних закладах, Р. С. Гуревич констатує: «...під змістом педагогічної освіти слід розуміти систему знань, умінь і навичок, рис творчої діяльності, світоглядних і поведінкових якостей особистості, що зумовлені вимогами суспільства, до робітників відповідної кваліфікації та профілю і на досягнення яких мають бути спрямовані зусилля як педагогів, так і учнів у навчальних закладах, що забезпечують одержання професійної освіти відповідного рівня» [7].

Досліджуючи підготовку викладачів професійної школи, О. М. Новіков звертає увагу на те, що «Більш широким завданням системи професійно-педагогічної освіти є підготовка фахівців підготовлених до організації професійного навчання в спеціалізованих навчальних закладах і на виробництві» [8]. Продовжуючи наукове обґрунтування системи про-

фесійно-педагогічної підготовки, автор констатує: «Такий спеціаліст повинен знати особливості галузі та окремої спеціальності в ній, мати практичні професійні навички, оскільки він готується до проведення як теоретичного, так і практичного навчання» [8]. У контексті нашого дослідження цінним є висновок науковця щодо специфічних знань, умінь і навичок фахівців, що отримують професійно-педагогічну підготовку, а саме: «У порівнянні з фахівцями народного господарства (наприклад, будівельниками, агрономами та ін.) педагоги професійної освіти (наприклад, будівельники-педагоги, агрономи-педагоги та ін.) повинні обов'язково мати професійні навички та уміння передавати їх майбутнім робітникам» [8].

Аналізуючи сутність поняття «педагогічна діяльність» та його структуру, І. А. Зязюн пропонує розглядати професійно-педагогічну діяльність як «...діяльність учителя, змістом якої є керівництво діяльністю учнів у навчально-виховному процесі. Відповідно, головною метою педагогічної діяльності – є розвиток особистості» [9].

Обґрунтовуючи модель формування готовності до педагогічної діяльності майбутніх інженерів-педагогів, В. Л. Мозговий, розглядає професійно-педагогічний комплекс компетенцій, до якого належать: «...а) предметні знання, на основі яких: визначається і формується мета професійного навчання в рамках ступеневої аграрної освіти; організовуються навчально-виховний і навчально-виробничий процеси у навчальних закладах аграрного профілю, сільськогосподарських дорадчих службах; організовуються та удосконалюються форми професійного навчання; здійснюється діагностика рівня засвоєння професійних знань, умінь і навичок учнів, студентів, представників робочих професій аграрного профілю; б) практичні уміння, на основі яких: здійснюється дидактичне проектування навчального процесу в ПТНЗ аграрного профілю, структурних підрозділах дорадчих служб; впроваджуються у навчальний процес нові елементи, що сприяють ефективності навчання та виховання; організовується навчально-дослідницька діяльність; формується співпраця з учнівським колективом з метою налагодження професійного наставництва; здійснюється популяризація інженерно-педагогічної діяльності з метою залучення обдарованої молоді до продовження навчання на відповідних факультетах» [4].

Враховуючи наведені вище рекомендації щодо професійно-педагогічної підготовки фахівців професійної освіти, нами було визначено специфічні професійно-педагогічні знання, уміння й навички, покликані забезпечити підготовку агрономів-дослідників до педагогічної діяльності.

Професійно-педагогічні знання:

– *знання закономірностей* розвитку та навчання особистості в умовах професійної освіти (обумовленість цілей навчання і виховання спеціальної (агрономічної) освіти);

– *теоретичні знання* (закони, принципи, правила професійної педагогіки та психології, основні форми педагогічної діяльності в аграрних ВНЗ I–II, III–IV рівнів акредитації);

– *методичні знання* (підходи щодо конструювання освітнього процесу в межах ступеневої аграрної освіти (форми, методи, прийоми професійного навчання та виховання);

– *технологічні знання* (підходи щодо вирішення практичних завдань навчання і виховання спеціалістів-агрономів у конкретних умовах ступеневої аграрної освіти).

Професійно-педагогічні уміння:

– *предметної дії* (володіти професійними уміннями (робітнича професія, спеціаліст, фахівець, науково-дослідна діяльність), пов'язаними із фахом – предметом викладання; уміння предметом впливати на світогляд учня/студента, формувати міжпредметні зв'язки);

– *педагогічної дії* (уміння переводити зміст навчання в конкретний педагогічний процес; побудова та реалізація навчальних, виховних занять; організація індивідуальної роботи з учнями/студентами; налагодження результативної педагогічної взаємодії з колегами);

– *організації саморозвитку* (рефлексія професійно-педагогічної діяльності; саморозвиток педагогічної майстерності агрономів-дослідників у контексті ступеневої аграрної освіти).

Професійно-педагогічні навички:

– *особистісного характеру* (самоорганізації та підготовленості до педагогічної діяльності агронома-дослідника, збалансування його внутрішньої і зовнішньої педагогічної техніки);

– *професійного характеру* (налагодження педагогічної взаємодії з учнями/студентами; реалізація педагогічної діяльності на рівні гарантованої межі ефективного професійного навчання фахівців агрономічного профілю в аграрних ВНЗ I–II, III–IV рівнів акредитації).

Узагальнюючи змістове наповнення специфічних професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, зауважимо, що опанування вказаними компонентами передбачає ґрунтовну роботу в межах магістерської програми, а саме: створення відповідних організаційно-педагогічних умов професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників; методичне обґрунтування дидактичного комплексу професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників; розробку рівнів і критеріїв професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників; обґрунтування професійно-педагогічної підготовленості агрономів-дослідників у межах ступеневої аграрної освіти.

Наступним компонентом моделі професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників в аграрних ВНЗ визначено організаційно-педагогічні умови, де детально зупинимось на обґрунтуванні функціональності дидактичного комплексу професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників у системі ступеневої аграрної освіти.

У словнику «Професійна освіта» за загальною редакцією Н. Г. Ничкало поняття «дидактика» тлумачиться як «...частина педагогіки, що розробляє теорію освіти і навчання, виховання в процесі навчання. Дидактика науково обґрунтовує завдання і

зміст освіти, досліджує закономірності, принципи, методи та організаційні форми навчання».

Аналогічним є визначення дидактики, запропоноване О. М. Новіковим у «Педагогіці: словнику системи основних понять», а саме: «Дидактика – основна частина педагогіки, наука про навчання, що досліджує закони, закономірності, принципи та засоби навчання».

Таким чином, можемо стверджувати, що змістове наповнення запропонованого нами дидактичного комплексу професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників цілком відповідає загальнонауковим підходам щодо функціональності дидактики. Також слід звернути увагу на той факт, що в проаналізованих нами роботах, які досліджують проблеми професійної підготовки агрономів такі дидактичні складові як засоби, методи та форми навчання є компонентами експериментальних моделей. Однак дидактичний комплекс професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників до цього часу предметом дослідження та наукового обґрунтування не було визначено.

Враховуючи визначений нами пріоритет практико орієнтованого підходу в професійно-педагогічній підготовці агрономів-дослідників, до засобів вказаної підготовки на нашу думку належать: навчально-методичні комплекси дисциплін професійної та педагогічної підготовки; методичні розробки лекційних, практичних, лабораторних занять; наочність (відео-, фотоматеріали, технологічні карти, муляжі, моделі тощо); друківані, електронні навчальні, методичні посібники. Разом із тим, наявність цих засобів професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників не буде мати ефективності без системного застосування їх у контексті зазначеної підготовки. У межах магістерської програми агрономи-дослідники повинні мати вільний доступ до цих засобів, щоб випробувати себе в царині педагогічної діяльності й переконатися у продовженні опанування основами педагогічної професії в контексті ступеневої аграрної освіти. Відповідні засоби є на кожній кафедрі агрономічного профілю, проте чи репрезентуються вони як засоби професійно-педагогічної підготовки майбутніх викладачів спеціальних дисциплін – залишається відкритим питанням.

Щодо методів професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників, то для їхнього обґрунтування ми використали такі рекомендації О. М. Новікова: «У будь-якому акті навчальної діяльності завжди поєднано декілька методів, вони начебто проникають один в одного, характеризуючи з різних сторін одну й ту ж саму взаємодію педагогів і тих хто навчається» [8]. Запропонована нами транскрипція методів (словесні: розповідь-пояснення, бесіда; наочні: робота з навчальною книгою, електронним виданням, робота з натуральними та із зображувальними об'єктами; практичні: репродуктивні та творчі вправи; проблемно-пошукові: пошуково-дослідницьке і проблемне навчання; пізнавально-творчі: евристична бесіда, навчальні ігри; програмного контролю: тестування; самоконтролю: завдання-тести) орієнтована на

відпрацювання завдань професійно-педагогічної підготовки, а не лише на констатацію методів навчання, які найчастіше у теорії і методиці професійної освіти є універсальною групою.

Це запропонований мінімум, здатний наблизити сучасну агрономічну освіту до педагогічно орієнтованої діяльності та сформувавши відповідну систему агропедагогічної методики.

Щодо форм професійної підготовки, як лекція, семінар і самостійна робота студентів, то в контексті аграрної освіти існує достатня кількість науково-методичних напрацювань. Враховуючи визначений нами пріоритетний практико орієнтований підхід, вбачаємо доцільність в деталізації цих форм у контексті професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників.

Така ситуація умотивована підходами щодо змістового наповнення професійно-педагогічних дисциплін (ОКХ, ОПП магістра напряму підготовки «Агрономія»), а також рівнем професійно-педагогічної підготовки працівників агрономічних кафедр аграрних ВНЗ.

Прогнозуючи перспективну дієвість лекції, орієнтовану на професійно-педагогічну підготовку агрономів-дослідників, зазначимо, що в першу чергу це повинно реалізовуватися в межах такої дисципліни, як «Психологія і педагогіка». Беззаперечним фактом є те, що цю дисципліну викладають фахівці з педагогічних, соціогуманітарних кафедр, кафедр професійного навчання, які функціонують в аграрних ВНЗ. Їхня фахова (педагогічна підготовка) має стати основою для побудови педагогічної взаємодії, у межах якої студенти (агрономи-дослідники) усвідомлять значущість таких феноменів, як: педагогічний артистизм, педагогічна імпровізація, педагогічна техніка, педагогічна майстерність. До того ж слід звернути увагу на варіативність лекції як форми навчання. П. Г. Лузан пропонує таку типологію сучасних лекцій:

- «... 1) лекція інформаційного повідомлення;
- 2) лекція-пояснення;
- 3) пояснювально-ілюстративна (демонстративна) лекція;
- 4) лекція-розповідь;
- 5) проблемна або евристична лекція;
- 6) лекція із запланованими помилками;
- 7) лекція-консультація;
- 8) лекція-диспут» [5].

Використання хоча б половини вказаних типів лекцій у професійно-педагогічній підготовці агрономів-дослідників сприятиме розвитку їхнього уявлення про педагогічну професію та формуватиме професійно-педагогічні навички організації такої форми навчання. Також слід зважати на важливість лекцій із дисциплін професійної підготовки агрономів-дослідників. Введення до змісту лекцій професійної підготовки педагогічно орієнтованих тем суттєво розширить уявлення агрономів-дослідників про специфіку організації професійного навчання в межах агрономічної освіти. Вказаний напрям буде перевірено в межах формувального експерименту.

Не менш результативною формою професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників є самостійна робота.

Саме в межах цієї форми можливий варіант розширення професійно-педагогічної самопідготовки агрономів-дослідників. Підготовка повідомлень, доповідей, рефератів із питань загальної педагогіки, психології, педагогіки вищої школи, теорії і методики професійної освіти, методики викладання фахових дисциплін є суттєвою основою для формування професійно-педагогічних знань агрономів-дослідників. До вказаного переліку слід також додати творчі проекти з проблем професійного навчання студентів, дорослого населення, організації дорадницької діяльності на виробничих об'єктах.

Завершимо розгляд форм професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників дієвістю практичного навчання. Незважаючи на варіативність навчальних і виробничих практик для агрономів-дослідників, у більшості варіантів вона орієнтована на фахову підготовку. Проте саме в межах цих форм навчання можлива перевірка професійно-педагогічних здібностей агрономів-дослідників. Включення до програм навчальних, виробничих практик питань, що пов'язані з професійно-педагогічною діяльністю, забезпечать аграрним ВНЗ відповідну профорієнтаційну роботу з виявлення потенційно орієнтованих агрономів-дослідників на перспективну педагогічну діяльність. Враховуючи академічну мобільність, яку вітчизняні ВНЗ (і в тому числі аграрні) отримали із введенням «Закону про вищу освіту», змістове наповнення освітньо-професійної програми в частині практичного навчання залишається лише питанням усвідомлення актуальності означеної проблеми.

Таким чином, узагальнюючи обґрунтування форм професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників, зазначимо, що вирішення цього питання потребує системного осмислення на теоретичному та методичному рівнях модернізації вищої аграрної освіти. Наявна дидактична основа (засоби, методи, форми навчання) цілком може бути адаптована до запитів сучасної аграрної освіти, а агрономи-дослідники бути підготовленими в її контексті до професійно-педагогічної діяльності.

Наступним компонентом, що розглядатиметься в межах моделі професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників, будуть професійно-педагогічні компетенції.

Визначаючи вектор теоретичного обґрунтування професійно-педагогічних компетенцій агрономів-дослідників, ми звернулися до аналізу європейського досвіду щодо підготовки педагогів вищої школи. Аналізуючи європейські принципи удосконалення навчальних програм, Н. М. Авшенюк акцентує увагу на документі Європейської Комісії «Підвищення якості педагогічної освіти» (2007 р.), у якому всебічно описуються професійно значущі компетентності вчителя, а саме:

- «... 1) міжособистісна компетентність;
- 2) психолого-педагогічна компетентність;

3) спеціально-предметна та методична компетентність;

4) організаційна компетентність;

5) міжкультурна компетентність» [10].

Однак нашу увагу привернув висновок автора щодо тлумачення поняття «компетентність», а саме: «...під «компетентністю» у цьому документі розуміють стандартизовані вимоги до правильного виконання фахівцем роботи у специфічній сфері діяльності» [10].

Завершальним компонентом розробленої нами моделі професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників у закладах аграрного профілю визначено підготовленість до професійно-педагогічної діяльності.

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» термін «підготовленість» є похідним від «підготовлений» і тлумачиться як «Готовий до виконання якої-небудь діяльності; здатний до неї». Проте слід зазначити, що використання поняття «підготовленість» у контексті сучасної теорії і методики професійної освіти має своє підґрунтя. Так, досліджуючи підготовку майбутнього соціального педагога в рамках компетентнісного підходу, О. Д. Балдинюк проаналізувала базові поняття «підготовка», «готовність» та «підготовленість» і встановила, що «...термін «підготовка» («підготувати») означає запас знань, одержаних у процесі навчання, а «підготовленість» пояснюється як наявність підготовки до якої-небудь справи, роботи або властивість і стан підготовленого» [6].

Реалізуючи теоретичний аналіз педагогічної майстерності як стратегічної домінанти свободи суб'єктів учіння, І. А. Зязюн зазначає, що «Успіх педагогічної діяльності визначається передусім рівнем професійної підготовленості викладача» [9]. Вказану підготовленість науковець пов'язує зі здатністю майбутнього педагога бути суб'єктом як мінімум п'яти видів діяльності, а саме: «...предметної, педагогічної, інноваційної, колективного самоуправління і саморозвитку» [9].

5. Результати дослідження

Таким чином, наведені факти є підставою для розгляду нами у якості завершальної фази підготовки агрономів-дослідників до професійно-педагогічної діяльності відповідну підготовленість як результат освітнього процесу. Вказана підготовленість повинна чітко відповідати кваліфікації фахівця. У контексті нашого дослідження – фахівцю освітньо-кваліфікаційного рівня магістр, який відповідно до «Галузевого стандарту вищої освіти України з напрямку підготовки 1301 «Агрономія» [11] призначений для виконання науково-дослідницьких, педагогічних та (чи) управлінських функцій, що пов'язані з циклом існування його об'єкта діяльності.

6. Висновки

Узагальнюючи роботу щодо обґрунтування моделі професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників в аграрних ВНЗ, можемо зробити такі висновки:

1) проведено моделювання досліджуваного процесу на основі практико орієнтованого підходу сприяло осмисленню основних теоретичних, методологічних і методичних позицій професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників в аграрних ВНЗ;

2) визначення та структурування компонентів моделі професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників у системі ступеневої аграрної освіти;

3) обґрунтування змістового наповнення компонентів моделі розширили уявлення про можливості системи агрономічної освіти та визначили дієві вектори саме в контексті професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників;

4) наближеність розробленої моделі до запитів сучасної аграрної освіти дала можливість запропонувати варіант практичної реалізації професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників у межах чинного нормативно-правового забезпечення.

Проведене обґрунтування моделі професійно-педагогічної підготовки агрономів-дослідників в аграрних ВНЗ логічно порушує питання визначення критеріїв і рівнів відповідної підготовки, що й буде подальшим предметом нашого дослідження.

Література

1. Професійна освіта: словник [Текст]: навч. пос. – К.: Вища шк., 2000. – 380 с.
2. Гончаренко, С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям [Текст] / С. У. Гончаренко. – К.; Вінниця: ДОВ „Вінниця”, 2008. – 278 с.
3. Сурмін, Ю. П. Майстерня вченого [Текст]: підручник / Ю. П. Сурмін. – К.: Навчально-методичний центр „Консорціум з удосконалення менеджмент-освіти в Україні”, 2006. – 302 с.
4. Мозговий, В. Л. Формування готовності до педагогічної діяльності майбутніх інженерів-педагогів аграрного профілю [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук / В. Л. Мозговий. – К., 2010. – 313 с.
5. Лузан, П. Г. Наукові основи організації педагогічного процесу а аграрному вищому навчальному закладі [Текст]: монографія / П. Г. Лузан. – К.: Міленіум, 2015. – 330 с.
6. Балдинюк, О. Д. Підготовка майбутнього соціального педагога в рамках компетентнісного підходу [Текст] / О. Д. Балдинюк // Гуманітарний вісник ДВНЗ „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”. – 2013. – Т. 1. – С. 9–14.
7. Гуревич, Р. С. Теорія і практика навчання в професійно-технічних закладах [Текст]: монографія / Р. С. Гуревич. – Вінниця: ТОВ „Планер”, 2009. – 410 с.
8. Новиков, О. М. Професійна педагогіка [Текст]: учебник / О. М. Новиков; под ред. С. Я. Батьшева, А. М. Новикова. – изд. 3-е, перераб. – М.: Из-во ЭГВЕС, 2009. – 456 с.
9. Зязюн, І. А. Філософія педагогічної дії [Текст]: монографія / І. А. Зязюн. – Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
10. Авшенюк, Н. М. Модернізація педагогічної освіти в європейському та євроатлантичному освітньому просторі [Текст]: монографія / Н. М. Авшенюк, В. О. Кудін, О. І. Огієнко та ін. – К.: Педагогічна думка, 2011. – 232 с.
11. Галузевий стандарт вищої освіти України [Текст]. – К., 2006. – С. 46.

References

1. Profesijna osvita: slovnyk (2000). Kyiv: Vyshsha shk., 380.

2. Goncharenko, S. U. (2008). Pedagogichni doslidzhenn. Metodologichni porady molodym naukovcjam. Kyiv; Vinnycja: DOV „Vinnycja”, 278.

3. Surmin, Ju. P. (2006). Majsternja vchenogo. Kyiv: Navchal'no-metodychnyj centr „Konsorcium z udoskonalennja menedzhment-osvity v Ukraini”, 302.

4. Mozgovyj, V. L. (2010). Formuvannja gotovnosti do pedagogichnoi' dijal'nosti majbutnih inzheneriv-pedagogiv agrarnogo profilju. Kyiv, 313.

5. Luzan, P. G. (2015). Naukovi osnovy organizacii' pedagogichnogo procesu a agrarnomu vyshhomu navchal'nomu zakladi. Kyiv: Milenium, 330.

6. Baldynjuk, O. D. (2013). Pidgotovka majbutn'ogo social'nogo pedagoga v ramkah kompetentnisonogo pidhodu. Gumanitarnyj visnyk DVNZ „Perejaslav-Hmel'nyckyj der-

zhavnyj pedagogichnyj universytet imeni Grygorija Skovorody”, 1, 9–14.

7. Gurevych, R. S. (2009). Teorija i praktyka navchannja u profesijno-tehnychnykh zakladah. Vinnycja: TOV „Planer”, 410.

8. Novykov, O. M.; pod red. Batyshev, S. Ja., Novykov, A. M. (Eds.) (2009). Profesional'naja pedagogyka. Moscow: Yz-vo EGVES, 456.

9. Zjazjun, I. A. (2008). Filosofija pedagogichnoi' dii'. Cherkasy: ChNU imeni Bogdana Hmel'nyckogo, 608.

10. Avshenjuk, N. M., Kudin, V. O., Ogijenko, O. I. et. al. (2011). Modernizacija pedagogichnoi' osvity v jevropejs'komu ta jevroatlantychnomu osviti'nomu prostori. Kyiv: Pedagogichna dumka, 232.

11. Galuzevyj standart vyshhoi' osvity Ukrainy (2006). Kyiv, 46.

*Рекомендовано до публікації д-р пед. наук Сотська Г. І.
Дата надходження рукопису 19.10.2016*

Ткаченко Ольга Василівна, аспірант, асистент, кафедра інформаційних систем і технологій, Білоцерківський національний аграрний університет, пл. Соборна, 8/1, м. Біла Церква, Україна, 09117
E-mail: oliatkachenko@ua.ru

УДК: [37.013.82:7]-055.62:364-78

РЕАЛІЗАЦІЯ ДІАГНОСТИЧНОГО ТА КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АРТ-ТЕРАПІЇ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ІЗ КРИЗОВИХ СІМЕЙ (ЗОКРЕМА ДІТЬМИ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ)

© А. В. Хіля

У даній статті ми розглянули особливості роботи з дітьми з функціональними обмеженнями. Розглянули питання ціннісного потенціалу мистецтва та психолого-педагогічної практики, зокрема супроводу у соціальній роботі, як основних чинників, що безпосередньо впливають на ставлення дитини до власного життя та життя оточуючих. Окремо представили розроблені у процесі роботи матеріали арт-терапевтичних методик діагностики

Ключові слова: ціннісні орієнтації, діти з функціональними обмеженнями, діагностичний потенціал арт-терапії

In this article we considered the features of diagnostic work with children from crisis families. We separately paid attention to the diagnostic methods and forms of the work on collection of information about the features of development of such child for providing the individual approach within psychological-pedagogical support and creation of effective conditions of personal formation. We considered in the aspects of scientific searches of the past and today the questions of value potential of psychological-pedagogical practice and art as the main constituents of formation in children from crisis families, especially the ones with functional limitations, value attitude to themselves, to the own health and emotions, to the society and living organization of own space, routine and distribution of time. We elaborated and presented the materials of art-therapeutical diagnostic projective graphic tests and preliminary results of constating stage of experiment. Such projective graphic tests favor the determination of the following need in formation or correction of already existent value attitudes and orientations of children that directly influence the attitude to the own life and the life of their people. On the base of considered conditions of formation of constituents of the value attitude to the life and step by step diagnostics of the features of development of children from crisis families we presented the elaborated art-therapeutic method

Keywords: value orientations, children with functional limitations, diagnostic potential of art-therapy

1. Вступ

Важливим завданням усіх структур суспільства, на думку колективу авторів праці «Мистецтво життєтворчості особистості», є забезпечення соціально-психологічної безпеки людини, що є необхідною

умовою її морально-психологічного здоров'я та життєвої самореалізації.

Загрози сучасного світу в цьому відношенні на сьогодні пов'язані із можливістю посилення соціально-психологічного напруження в системі стосунків між